

Opening tentoonstelling Beauty, Friendship and Old Age, tekeningen overzicht van Lily van der Stokker Arnhem 1-2-2003

Het schaap, zeiden mijn Chinese vrienden. Het nieuwe jaar begint in China op 1 februari en staat in het horoscoopteken van het schaap. Op 1 februari, antwoordde ik, begint de overzichtstentoonstelling van Lily van der Stokker in Arnhem. Het schaap, is het een gunstig teken? Het schaap en dan met name het jonge schaap, het lam, vertelden ze, staat voor sensitivity en creativity. Dan zou, bedacht ik, het nieuwe Chinese jaar net zo goed in het teken kunnen staan van de beeldtaal van Lily van der Stokker. In het bezwern van het kwaad hebben ze een gemene deler. En de gemeenschappelijke wapens bestaan uit schoonheid, versiering en het vieren van familiebanden en vriendschap.

Het Stokkeriaans is een universele taal, die weliswaar sinds nauwelijks twee decennia tevoorschijn is geroepen, maar altijd al lijkt te hebben bestaan. Mij kwam Lily's beeldtaal bij eerste kennismaking vertrouwd voor, het was een opgetogen herkenning, ik stelde me voor dat ze in het pre-verbale onderbewustzijn van ieder mens verscholen moest zitten, als dat tenminste beschikt over een sector welbevinden.

Want die beeldtaal is dertel, meisjesachtig, opgewekt, decoratief en vol kleurige details. En zo makkelijk te lezen, dat je er je intellectuele vermogens niet voor hoeft aan te spreken. Het is een toonbeeld van eenvoud en oprechte naïviteit. Naïviteit! Dat is toch een diskwalificatie?

En zie, daar komt meteen het zand tussen de wielen van de waardering. Dat wil een beetje kunstliefhebber niet. Onbelemmerde esthetiek, dat vraagt toch om ironie? Om een dubbele laag, een geheime agenda, een psycho-analytisch excuus?

Het Stokkeriaans is daarom controversieel. Veel mensen, zelfs de meest verlichte, weten de barrière niet te nemen. Ik schrok er onlangs weer van, toen ik met een collega uit Brussel in het Amsterdamse Stedelijk was. We hadden zojuist als leden van de jury besloten wie de Nederlandse prijs voor de kunstkritiek zou krijgen. Onze maatstaven liepen opmerkelijk gelijk, de voorzitter had ons een betonnen coalitie genoemd. En wam!, tegenover de groene wandschildering van twee banken en een tekst, spleet die coalitie in één keer. "Aha, Lily van der Stokker", zei ze. "Het idee bestond bij ons op Sint Lucas om haar voor een muurschildering uit te nodigen maar gelukkig hebben we het allemaal afgestemd." en verder was ze alweer. Ik bleef verbijsterd staan bij de mededeling: 'Er ligt 15 gulden op de ijskast om tuna van te kopen' en vroeg me af of mijn vriendin er de maatschappelijke relevantie van miste of het existentieel-filosofisch niveau. Waar was Lacan? In ieder geval ontbrak het haar aan de juiste golflengte voor de meeslepnde oppervlakkigheid van een huiselijke boodschap.

Hoe beter je het werk van Lily van der Stokker leert kennen, hoe complexer en mysterieuzer het wordt. Wat maakt het tot die onschuldige tas waarin een bom verborgen zou kunnen zijn?

Waarvan ontleent het die obsessionele kracht waarachter men malicieuze bedoelingen wil vermoeden? Aan het vermogen om alsmaar zulke vragen op te roepen?

Bob Nickas, een criticus uit New York die Lily's tentoonstelling in het Consortium in Dijon bovenaan zijn toptien van 2002 in Artforum heeft gezet, beschrijft dat hij zich in Dijon realiseerde wat een welkom tegengif deze kunstenaar biedt : "not just to bleaker days but to feel-good movies, Sunday sermons, and all that sham".

En als commentaar op Lily's tekst "I fake nothing" adviseert hij: "Believe it".

Het was Dan Cameron, filosoof en curator uit eveneens New York, die in de jaren tachtig schreef over het verschijnsel van de-masculinatie in de kunst. En hoewel hij zich niet beperkte tot vrouwen, hij noemde bijvoorbeeld Robert Gober met zijn verwijzingen naar de kindertijd, toonde hij zich in 1986 overrompeld door het werk van vrouwelijke kunstenaars en hun plek in de artistieke voorhoede. Kunstenaars als Jenny Holzer, Sherry Levine, Cindy Sherman, Louise Lawler maakten van totaal andere middelen en tactieken gebruik dan waaraan men tot dan gewoon was. In dát New York in die tijd heeft Lily van der Stokker haar beslissingen genomen. Ze heeft het kunstidroom van haar hoogsteigen zelf (dat van een vrouwelijke kunstenaar), specifiek gemaakt en geradicaliseerd. Het softe, het lieve, het vrolijke werden haar geuzenbeginsels. Ze heeft ze niet ingezet op een feministische of ondermijnende wijze, maar met volstrekte integriteit, geheel en al op haar eigen condities. Haar argumenten zijn helder, nuchter, onsentimenteel en simpel. Haar retorica berust op verfraaiing. Haar wapens zijn doortastende, nietsontziende terreinverkenningen in kleur, krachtig genoeg om scepsis en negativisme op slag te doen verdampen. Als je haar wervelende veroveringsdrift verdergaand in militaire metaforen zou willen vangen, dan kom je er niet met slagkracht. Dan zou je kunnen denken aan het strategisch gebruik van water. In zo'n ondergelopen polder zie je de Hollandse criticus een hoge pol opzoeken en hoor je hem even later verbaasd mompelen: ik mis hier blijkbaar de pointe! De pointe missen, dat kan ons makkelijk overkomen wanneer we de tekeningen in dit museum gaan bekijken. Eén zo'n tekening mag dan een heel universum bevatten, en soms een schets vormen voor een wandvullende muurschildering, het beeldvlak is klein, het is frontaal betekend, zonder illusionistische of andere gesofisticeerde trucs. De materialen zijn simpel, kleurpotlood en viltstift. De stripachtige toevoeging van namen en frasen maakt het soortelijk gewicht nog lichter. Soms zweven die dagboekkreten op wel heel absurde wijze tussen de wervelende guirlandes. En doordat de dagelijkse beslommeringen met een droog soort serieus tot motief van een kleurrijke compositie zijn verheven, sijpelt er ook overal een vlinderachtige humor door. De lach, was dat niet volgens Freud de vrouwelijke dolkstoot voor de zelfverbeelding van de man. Ach, besteed daar geen aandacht aan. Geniet liever van de honderden melodieën, de duizenden variaties, de honderduizend kleine wendingen waarin Lily het leven bezingt, haar vriendschappen, haar relatie met Jack, haar verbintenissen met de kunstwereld, het ouder worden. En proef hoe luchtig en gracieus ze een aantal artistieke taboes weet te slechten. Ouder worden? Het mag slaan op de tekenende hand, maar het product is van een permanente jeugdigheid. Of maakt dat nu weer wantrouwig?

Het nieuwe jaar is inmiddels begonnen. Laten we onze ogen tracteren, de krochten van de eenvoud verkennen en vertrouwen op de positieve voortekenen van het Stokkeriaans.

Tineke Reijnders